

УДК 378:[37.011.3-051:78]

ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Бондаренко Д.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри методики музичного навчання,
співу та хорового диригування

Криворізький державний педагогічний університет

У статті розглядається сутність творчої самореалізації майбутніх учителів музики під час диригентсько-хорового навчання. Розкриті поняття, що сприяють усвідомленню сутності творчої самореалізації студентів. До них відносять і педагогічну установку, що є специфічною ефективною формою впливу на студентів. Важливість використання дефініції «творча самореалізація» визначається безпосередньо цінністю особистісного розвитку майбутніх фахівців, їх планами на успішну творчу самореалізацію в подальшій музично-педагогічній діяльності зі школярами.

Ключові слова: майбутній учитель музики, творча самореалізація, диригентсько-хорове навчання.

В статье рассматривается сущность творческой самореализации будущих учителей музыки во время дирижерско-хорового обучения. Рассмотрены понятия, которые способствуют пониманию сущности творческой самореализации студентов. К этим понятиям относится и педагогическая установка, которая является специфической эффективной формой влияния на студентов. Важность использования дефиниции «творческая самореализация» определяется ценностью индивидуального развития будущих специалистов, их планами на успешную творческую самореализацию в будущей музыкально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, творческая самореализация, дирижерско-хоровое обучение.

Bondarenko D.V. CREATIVE SELF-REALIZATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS

There considered the performing aspect of the professional training of future teachers of musical art as well as the concert and competition activity a component of this activity. It is determined that the creative potential of the future teachers of musical art increases if the advanced programs and methodical principles of supporting the students' training work at a music piece with multimedia tools are used during their professional training. The importance of using the definition of "creative self-realization" is specified directly by the value of a personal development of future specialists, their plans for the successful creative self-realization in their future musical and pedagogical activity with schoolchildren. The urgency and the essence of the implementation of the process of preparation for the creative self-realization in the educational process are specified.

Key words: future music teacher, creative self-realization, conducting and choral training.

Постановка проблеми. Серед багатьох аспектів становлення творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, що потребують подальшого вивчення, важливе місце належить проблемі формування здатності студента до творчої самореалізації у музично-педагогічній діяльності. У Законі «Про вищу освіту» відображено мету освіти, що постає у формуванні конкурентоспроможної, розвинутої особистості, яка здатна самостійно приймати рішення, виявляти себе у професійній діяльності. Феномен творчої самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва зумовлений обставинами сьогодення, зокрема потребою загальноосвітньої школи в компетентному фахівці, що здатен творчо виявляти себе під час музично-педагогічної роботи зі школярами. У процесі творчої самореалізації вчитель музичного мистецтва отримує новий для себе досвід та передає нові знання учням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище творчості в усі часи хвилюва-

ло багатьох філософів, педагогів, представників мистецтва. У філософському словнику поняття «творчість» розглядається як діяльність, спрямована на створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей [6, с. 612].

У психолого-педагогічному контексті поняття творчості набуло значення у 50-х рр. ХХ ст. Дж. Гілфорд, як основоположник галузі досліджень здібностей до творчості, розробив концепцію креативності як універсальної пізнавальної здібності. Основу цієї концепції складає модель структури інтелекту. Сьогодні науковці А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Є. Яценко та інші процес творчості особистості пов'язують із її самоактуалізацією. Так, поняття «самоактуалізація» розуміється як «комплекс системних якостей, що сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу людини в процесі його соціальної індивідуалізації» [8, с. 80].

Питання самореалізації особистості, розвитку її власної гідності хвилювало філософів ще у часи Стародавньої Греції. Сократ

говорив про створення необхідних умов для самореалізації особистості. Ці ідеї згодом трансформувалися, модернізувалися і в психологічній, і в педагогічних сферах дослідження науковців. У психологічних дослідженнях К. Абульханової-Славської, М. Магомед-Елінова, Д. Леонтьєва, П. М'ясоїд та ін. ґрунтовно розглядається питання активності особистості, її творчої самореалізації. Питання самореалізації особистості у процесі творчої діяльності розглядали Б. Асаф'єв, Л. Виготський, А. Готсдінер, М. Коган, Б. Теплов, В. Цуккерман, Г. Ципін та ін., досліджуючи специфіку мистецтва і музичної діяльності особистості. Питання фахової підготовки майбутніх учителів музики та їх творчої самореалізації у процесі навчання, особливості музично-педагогічної діяльності, особистісних якостей педагога привертають увагу таких дослідників, як А. Абдулін, Ю. Алієв, О. Андрейко, Л. Арчажнікова, Н. Згурська, А. Козир, М. Олійник, О. Рудницька, Л. Школяр, О. Щербініна та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності творчої самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наше прагнення теоретично вникнути у практику спонукання студентів до творчої самореалізації під час диригентсько-хорового навчання у ВНЗ можемо пояснити необхідністю досягнути сутність творчої самореалізації студента, пізнати процес творчої самореалізації, узагальнити ідеї, висловлені науковцями. Так, болгарський дослідник О. Лілов зазначає, що «теоретичний аналіз творчого процесу є нагальною потребою як для мистецтвознавства, так і для самого мистецтва» [4, с. 15].

Творчий потенціал особистості дослідники розуміють як внутрішній потяг особистості до творчої самореалізації із використанням набутих знань, умінь і навичок. Такий потяг особистості Л. Анциферова розуміє як прокладення власного «унікального індивідуального шляху». Г.М. Падалка, розглядаючи методи та прийоми активізації творчих параметрів сприйняття студентів, виокремлює об'єднувальний підхід, який називає «творче забарвлення художнього сприйняття». Цей підхід, на думку автора, ґрунтується на педагогічній тріаді: розширенні художньо-естетичних вражень учнів; спонуканні учнів до вільного виявлення емоційно-художньої реакції; актуалізації здатності до творчого продовження авторського задуму [5].

У контексті досліджуваної проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музики до творчої самореалізації досить вагомим

є феномен педагогічних установок. Вони виступають своєрідним алгоритмом, який сприяє стану готовності студентів до творчої самореалізації та забезпечує цілеспрямований характер навчальної діяльності у вищому навчальному закладі (далі – ВНЗ). А. Асмолов стверджує, що підставою для установки слугують навчальні потреби і навчальні ситуації, і визначає три рівні установочної регуляції діяльності особистості: смисловий, цільовий та операційний. Така установка, на думку акмеологів К. Абульханової-Славської, В. Вакуленко, Н. Гузій, А. Деркач, Н. Кузьміної, є акмеорієнтованою і включає такі категорії та поняття: акме-вершина продуктивності діяльності; творчий потенціал людини; рівні, чинники та міра продуктивності діяльності. А. Козир стверджує, що в акмеології особистість виступає невідокремленою частиною поняття «професіоналізм», оскільки визначає мету та внутрішні смисли фахової діяльності. «Акмеорієнтована мистецька освіта створює основу для наступного послідовного та безперервного саморозвитку і творчо продуктивної самореалізації фахівця як особистості й професіонала, на чому і повинна базуватися підготовка майбутнього викладача мистецьких дисциплін» [3, с. 6].

Оскільки творча самореалізація особистості постає як свідомо керований цією особистістю саморозвиток, згідно з особистими інтересами, навчальними потребами, метою фахового навчання, важливим у цьому процесі є самовиховання особистості. Л. Рувинський останнє розглядає як особливий вид діяльності особистості, спрямованої на роботу над собою з метою вдосконалення наявних особистісних якостей, вироблення нових фахових якостей, подолання негативних явищ у навчальній діяльності.

Творча самореалізація майбутніх учителів музики передбачає їх творчу активність під час диригентсько-хорової підготовки у ВНЗ. Це передбачає практичне застосування набутих фахових знань і умінь під час самостійного опрацювання музичних творів, опанування нових програмних засобів, музично-педагогічних прийомів і методів. Добре читати з листа під час співу чи диригування, транспортувати й імпровізувати, самовиражатися на сцені мовою музики, вочевидь, сьогодні є цінним. Імпровізація постала невід'ємною частиною педагогічної практики і є вчасним реагуванням на педагогічні ситуації. Така імпровізація є інструментом навчання і виховання, сприяє досягненню творчої свободи, творчої самореалізації особистості. Слід зазначити, що у виконавстві імпровізація розглядається як

творчість на ходу. С. Яковлев зазначає, що музична творчість стає умовою збагачення емоційної сфери студента, а джерелом емоційних переживань постає сам виконавський процес. Се Тін вважає, що музично-виконавські дії майбутнього вчителя музики набувають змістовності та художнього смислу лише тоді, коли в їх основі лежить емоційно наповнений художній образ.

М.В. Ярова, розглядаючи виконавський аспект фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, серед завдань називає: розкриття музичного потенціалу студентів; їх здатності до осмислення й переживання та здійснення інтерпретації музичного твору; розвиток до самовизначення, самовдосконалення; спонукання до творчої самореалізації [7, с. 372]. Хуан Яцянь концертно-конкурсну діяльність визначає як складову частину виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва і зауважує, що залучення студентів до такої діяльності дозволяє їм виражати, розвивати й реалізовувати свою художньо-творчу індивідуальність, особистісні професійно-значущі цілі, цінності, здібності в навчальному процесі.

На сучасному етапі розвитку інформаційної техніки педагогі-дослідники, враховуючи потужні можливості засобів мультимедіа та мультимедійного середовища, активно розробляють методики й методи, націлені на розвиток фахових компетенцій студентів, їх творчий розвиток, активізацію під час навчальної роботи над хором твором. Творчий потенціал майбутніх учителів музичного мистецтва збільшується, якщо під час їх фахової підготовки використовуються розвинені програмно-методичні засади підтримки навчальної роботи студентів над музичним твором із використанням засобів мультимедіа. О. Барицька, розглядаючи теоретичні аспекти опанування мультимедійних засобів у музичному навчанні, розглядає мультимедіа як форму художньої творчості новими сучасними засобами [1, с. 24–27].

О.А. Бодальов зауважує, що студенти під час навчального процесу у ВНЗ входять у специфічне середовище зі своїми поглядами, інтересами, цілями прагнучи «самостійно формувати для себе мету життя, приймати рішення щодо шляхів її досягнення та здійснення» [2, с. 336].

Враховуючи це, слід зазначити, що фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої самореалізації включає і формування у студентів творчого стилю музично-педагогічної діяльності. Л. Кондрашова цей процес пов'язує із формуванням особистісних, професійних та

індивідуальних якостей студентів у процесі їх творчої систематичної навчальної діяльності під впливом систематичної методичної роботи. Н. Дудніченко виокремлює такі показники творчого стилю, як: творча уява, креативність мислення, вміння взяти ініціативу, широта кругозору, комунікативність, гнучкість мислення, здатність будувати припущення; здатність ризикнути; методична компетентність.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, процес фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва включає орієнтацію на творчу самореалізацію. Вмотивовані до набуття фахових компетенцій, майбутні вчителі музичного мистецтва здійснюють навчальну діяльність під час диригентсько-хорового навчання із прагненням досягти акме-вершин продуктивності цієї діяльності. Сьогодні майбутній фахівець повинен навчатися працювати з інформацією, використовувати в цьому процесі набуті фахові знання й уміння, застосовувати твори інших видів мистецтва, засоби мультимедіа, творчі прийоми навчальної роботи. Навчальна потреба студентів у творчому самовиявленні, самореалізації задовольняється завдяки організації факультетських конкурсів диригентів, концертних виступів, залучення студентів до концертної програми профорієнтаційного спрямування. Знання студентами прийомів саморегуляції під час виконавсько-концертної діяльності є необхідною умовою їх самовдосконалення. Розуміння набуття практичних навичок здійснення музично-творчої діяльності виступає важливою умовою фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-педагогічної діяльності.

Вищезазначені теоретичні положення спрямовують подальший педагогічний пошук на розгляд мотиваційних чинників творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барицька О. Теоретичні аспекти опанування мультимедійних засобів музичного навчання. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 18 (23). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. С. 24–27.
2. Бодальов А.А. Специфика социально-психологического подхода у пониманию личности. Психология личности в трудах отечественных психологов. СПб.: Питер, 2000. С. 336–344.
3. Козир А.В., Федоришин В.І. Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Вид-во НПУ ун-т імені М.П. Драгоманова, 2012. 263 с.

4. Лілов А. О природе искусства. Критика современных концепций буржуазной эстетики. Москва: Искусство, 1977. 197 с.

5. Падалка Г.М. Творча самореалізація в мистецтві: теоретико-педагогічні аспекти. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 18 (23). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. 342 с.

6. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди: ред. кол.: В.І. Шинкарук (голова). Київ: Абрис, 2002. 742 с.

7. Ярова М.В. Підготовка майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності. Педагогічний дискурс. 2012. № 11. С. 370–374.

8. Яценко Є.Ф. Дослідження ціннісно-сміслового аспекту самоактуалізації студентів. Зап. психол. 2007. № 1. С. 80–90.

УДК 502:[373.3.091/12-05:005.336.2]

СУТНІСТЬ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Бузенко І.Л., аспірант

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У статті розкрито окремі теоретичні аспекти проблеми формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя. Розглядаються різні підходи до визначення понять екологічної, валеологічної компетентності й еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя як інтегрованої категорії, цілісного утворення, що складається зі взаємопов'язаних компонентів, функціонування яких приводить до виникнення нових якостей студентів: еколого-валеологічних знань і вмінь, навичок еколого-валеологічної діяльності. Досліджено теоретичні проблеми формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя. Розглядаються різні підходи до визначення поняття екологічної та валеологічної компетентності. На основі використання компетентнісного підходу в освіті, потенціалу соціологічної теорії та аналізу результатів емпіричних соціологічних досліджень запропоновано модель процесу екологізації вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: екологічна компетентність, валеологічна компетентність, підготовка майбутнього вчителя, компоненти еколого-валеологічної підготовки.

В статье анализируется структура эколого-валеологической компетентности будущего учителя. Рассматриваются различные подходы к определению понятия экологической компетентности. На основе обобщения научных источников раскрываются особенности и содержательное наполнение понятия экологической и валеологической компетентности. В исследовании определена экологическая компетентность будущих учителей как комплексное качество, связанное не только с подготовленностью и способностью учителя к практическому решению экологических задач, но и наличием у него ряда личностных качеств в сочетании с необходимым запасом знаний и умений эффективно действовать в проблемных ситуациях.

Ключевые слова: экологическая компетентность, валеологическая компетентность, подготовка будущего учителя, компоненты эколого-валеологической компетентности.

Buzenko I.L. THE ESSENCE OF THE ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER

The article analyzes the structure of the ecological and valeological competence of the future teacher. Different approaches to the definition of the concept of ecological competence are considered. On the basis of the synthesis of scientific sources reveals the peculiarities and content of the concept of "ecological" and "valeological competence". The research identified the ecological competence of future teachers as a complex quality, which is connected not only with the readiness and ability of the teacher to practical solutions to environmental problems, but also the availability of a number of personal qualities in combination with the necessary stock of knowledge and ability to act effectively in problematic situations. The research identified the ecological competence of future teachers as a complex quality, which is connected not only with the readiness and ability of the teacher to practical solutions to environmental problems, but also the availability of a number of personal qualities in combination with the necessary stock of knowledge and ability to act effectively in problematic situations. Due to the fact that environmental protection is connected with the problem of preservation, restoration and development of human health, the role of valeological disciplines and methodical approaches to this process are substantiated.

Key words: ecological competence, valeological competence, preparation of the future teacher, components of ecological and valeological competence.